

Joaquim Amat-Piniella: amat o ignorat?

REPORTATGE-CULTURA. L'any commemoratiu de naixement de **Joaquim Amat-Piniella** acabarà amb un acte simbòlic: el trasllat el dia 29 de novembre de les seves restes a Manresa. És el retorn definitiu de l'escriptor a casa seva.

A les escales de la biblioteca del Casino hi ha un home amb ulleres i corbata. Un home assegut en una taula amb un cafè. La cadira de davant és lliure, com si esperés alguna cosa. Serà, segur, seriós, cada vegada que passes pel Passeig Pere III el trobaràs allà esperant. Aquest home és Joaquim Amat-Piniella, nascut a Manresa el 1913 i mort a Bellvitge el 1974.

Foto: d'Andrea Area, escultura de Joaquim Amat-Piniella de Ramon Oms

L'Amat fa secundària a l'institut Lluís de Peguera i més tard Dret, estudis que interromp en arribar la Guerra Civil. Fins aleshores, però, forma part d'un grup d'intel·lectuals que volen trencar amb el caràcter conservador dels cercles culturals establerts i el trobem bolcat en tota mena de fenòmens culturals dels primers anys trenta. Ho corrobora la seva biografia: entre 1932 i 1936 és secretari personal de l'alcalde, funda la plataforma Ara, col·labora a les publicacions El Dia i El Pla de Bages i escriu crítiques de cinema, teatre, música o arts plàstiques. El 1933 publica el seu primer llibre Ombres al calidoscopi, barreja de sàtira i cinisme en un conjunt de relats relacionats amb la ciutat que provoquen aldarulls entre els manresans.

Il·lustració: Carme Mateo

Malauradament, la Guerra Civil l'empeny a tota una altra vivència: s'allista a l'exèrcit republicà el 1937 i és deportat al camp d'extermini de Mauthausen el 1940. K.L.Reich serà fruit d'aquesta experiència, l'única novel·la catalana basada en aquesta temàtica, i Les llunyanies: poemes d'exili, sentanta-una poesies escrites dins del mateix camp. Durant els anys cinquanta trobarem nous títols: El casino dels senyors (1956), Roda de solitaris (1957) i La pau a casa (1959)? però res no tornarà a ser com abans. Amat-Piniella conviu amb unes ferides profundes, escriu sobre la quotidianitat, el tedi, la infelicitat, sempre amb aquell regust irònic i satíric que el caracteritza els primers anys. Ja entrats als seixanta apareix La ribera deserta (1966) i amb aquesta novel·la s'inicia un silenci que és una renúncia de l'escriptor extrapolable a tots els àmbits. La vivència a peu de canó en dues guerres, les ferides incurables i la impossibilitat d'establir-se un cop retornat a la seva ciutat natal empenyen Joaquim Amat-Piniella a aquest final. L'any commemoratiu del seu naixement finalitza amb un acte simbòlic de cloenda: el trasllat el dia 29 de novembre de les seves restes a Manresa, que és el retorn definitiu de l'escriptor a casa seva. A les escales de la biblioteca del Casino de Manresa hi ha un home amb ulleres i corbata. Un home assegut en una taula amb un cafè. La cadira de davant és lliure, com si esperés alguna cosa, potser que se li faci justícia i conservem la seva memòria com s'ho mereix. No oblidem que l'Amat hauria d'estar al mateix nivell que els grans Primo Levi o Jorge Semprún a Itàlia i França.

Josep Alert, coordinador de l'Any Amat-Piniella, historiador, gestor cultural i membre de l'Associació Memòria i Història de Manresa.

-Què ha passat amb el cas Joaquim Amat-Piniella?

-Malauradament, l'Amat és un dels oblidats de la nostra cultura i la nostra literatura, però és clar que és un referent literari i ètic que cal reprendre. Per què ha estat apartat? Perquè el fet de no ser un país normalitzat comporta que pel camí ens haguem deixat personatges tan importants com aquest escriptor. L'objectiu principal és que Catalunya es faci seva la figura de l'Amat.

-Com veus la memòria de l'escriptor a nivell local?

-Estic segur que a nivell local Amat ha reforçat el seu paper d'icona. Penso que la gent ha de conèixer el nom de l'autor, com a mínim, i en part s'ha aconseguit a nivell de Manresa gràcies al fet que moltes entitats, a banda del centenari, hagin col·laborat d'alguna manera en tot això. L'exemple més clar és l'escultura del Casino que ha promogut Òmnium.

-Quin era l'objectiu principal del centenari?

-El centenari ha tingut tres eixos: un de divulgatiu, un de participatiu i un de simbòlic. Un dels plats forts ha estat, sens dubte, l'exposició Joaquim Amat-Piniella: escriure contra el silenci o la versió teatral de la novel·la K.L.Reich. L'objectiu final d'un centenari com aquest és bàsicament que l'obra de l'escriptor trobi el seu lloc, com Levi o Semprún ho han fet als seus països d'origen, i que es promoguin tantes traduccions del nostre autor com en trobem d'aquests escriptors.

-Arribats a novembre, es pot fer balanç de l'Any Amat?

-Ens agradaria que la commemoració marqués un abans i un després, que hi hagués una presa de consciència per part de les institucions i del món educatiu. Alguna cosa ha començat a canviar en aquest sentit, no s'han dut a terme actes espectaculars però això també és una garantia que el que s'ha fet encaixa i va endavant amb l'objectiu final. Ara bé, a mi m'agradaria que aquest centenari també servís perquè l'Amat sigui conegut per alguna cosa més que K.L. Reich. Hauria de servir per fer-nos adonar que és un escriptor amb una obra molt interessant, que s'està reeditant, s'està redescobrint i que no s'acaba amb la novel·la concentracionària.

Joaquim Aloy, llicenciat en Història, gestor cultural i impulsor del projecte de recuperació d'Amat-Piniella a través de l'espai www.memoria.cat/amat

-Per què cal recuperar la figura de l'Amat?

-En certa manera la vida de Joaquim Amat-Piniella és un reflex també de la història de Catalunya i fins i tot de la història d'Europa. Recordem que era secretari de l'alcalde, però també escriu crítica de cinema o funda la revista Ara. Un crack, realment. I a aquest home li parteixen pel mig tota la seva trajectòria, se'n va en orris per la guerra i per l'exili. És algú que ho tenia tot per ser un gran home de cultura i finalment la Guerra Civil li canvia completament la vida. Torna derrotat i es troba una situació culturalment deserta i gris, és a dir, res a veure amb els anys 30.

-Quin paper ha de jugar K.L. Reich en aquesta commemoració?

-És una autèntica llàstima que no sigui coneguda extensament ni la seva figura ni K.L. Reich perquè és un reflex de la història d'Europa i de fins on és capaç d'arribar la condició humana. És la història d'una lluita de la dignitat contra l'extermini nazi i tot i ser-ne una víctima ell és capaç de sobreposar-se, ser objectiu ?gens fàcil en aquest cas? i escriure aquesta gran vivència.

-Per la seva trajectòria i la seva experiència vital, podríem dir que Amat-Piniella és un símbol?

-Sí, és símbol de moltes coses. L'Amat és un reflex de l'eufòria dels anys trenta, d'una generació sencera, la generació sacrificada ?també reflectida en part a l'exposició. És un símbol de compromís amb la seva ciutat i amb el seu país, un referent ètic notable amb uns ideals als quals és fidel fins al final, té clar quina és la seva Catalunya. I és sens dubte un símbol de l'exili, de la deportació a

Mauthausen i, concretament, de la deportació catalana i de les víctimes del franquisme. La prova d'això és que el 1946 ja té el manuscrit de K.L. Reich i no el podrà publicar fins al cap de disset anys.